Culemborg

Beleidsplan Sociale Basis 2026-2029

Culemborg maken we samen

Ter bespreking in de gemeenteraad d.d. 27 oktober

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3
1.1. Aanleiding 3
1.2. Totstandkoming 4
1.3. Leeswijzer 4

2 Wat willen we bereiken? Visie en doelen 5
2.1. Visie op de sociale basis 5
2.2. Hoofddoelen Koers Sociaal Domein 9
2.3. Huidige opgaven en actuele ontwikkelingen 9
2.4. Concrete doelen 12

3 Wat gaan we daarvoor doen? 13

4 Wat mag het kosten? 16

5 Hoe weten we of het goed gaat? 19
5.1. Monitoring van beleidsdoelen (beleidsindicatoren) 19
5.2. Monitoring van de uitvoering (uitvoeringsindicatoren) 19
5.3. Proces van monitoren, leren, evalueren en bijsturen 20

1 Inleiding

De gemeente Culemborg werkt aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen, zich verbonden voelt en passende ondersteuning krijgt wanneer dat nodig is. Om deze ambitie te realiseren, is het noodzakelijk om de sociale basis te versterken. Dit is zowel een landelijk als lokaal streven.

Op nationaal niveau is het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) een belangrijke aanjager van beleid dat zich richt op preventie, gezondheid, het terugdringen van gezondheidsverschillen en het verbeteren van de leefomgeving. In dit akkoord wordt de sociale basis gepositioneerd als essentieel: een sterke, betrokken gemeenschap is noodzakelijk om deze doelen te realiseren.

Op lokaal niveau is de Visie Sociaal Domein van Culemborg richtinggevend. De gemeente zet in op het vergroten van de veerkracht en zelfredzaamheid van haar inwoners, het versterken van samenwerking in wijken, en het benutten van informele netwerken. Preventie en nabijheid zijn daarbij sleutelbegrippen, die niet alleen gelden voor zorg en hulpverlening, maar ook voor de manier waarop de samenleving is ingericht.

Tegelijkertijd constateert de gemeente dat in bepaalde wijken of onder specifieke doelgroepen sociale samenhang en bestaanszekerheid onder druk staan. De kloof tussen wie zelfstandig kan meedoen en wie ondersteuning nodig heeft lijkt groter te worden. Toch ontstaan er ook veel waardevolle initiatieven van inwoners, vrijwilligers en maatschappelijke organisaties die bijdragen aan de sociale cohesie. Deze betrokkenheid verdient erkenning en ondersteuning.

Met dit beleidsplan geeft de gemeente invulling aan haar ambitie om de sociale basis in Culemborg duurzaam te versterken. Alleen door samen te werken met inwoners, professionals en partners kan de gemeente bouwen aan een gezonde, verbonden en inclusieve samenleving.

1.1. Aanleiding

De noodzaak om de sociale basis in Culemborg te versterken is de afgelopen jaren urgenter geworden. De sociale basis vormt het fundament van een veerkrachtige en inclusieve samenleving, waarin inwoners zich verbonden voelen, informele netwerken ondersteuning bieden en laagdrempelige voorzieningen in de wijk problemen voorkomen en gezondheid en participatie bevorderen.

Op landelijk niveau zijn verschillende beleidsakkoorden van invloed op deze ontwikkeling. Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Integraal Zorgakkoord (IZA) en andere beleidslijnen benadrukken het belang van preventie, gezondheid en een samenleving waarin iedereen de kans krijgt om gezond, veilig en betekenisvol te leven. Deze akkoorden roepen op tot samenwerking

tussen rijk, gemeenten, zorgpartijen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, waarbij de gemeente een cruciale rol speelt als verbinder.
Ook de gemeenteraad heeft in de motie 'Uitvoering Transitieplan Sociaal Domein' d.d. 6 juli 2023 aandacht gevraagd voor het versterken van de sociale basis. Deze motie markeert een breed politiek en maatschappelijk gedeeld besef van de noodzaak voor concrete stappen naar een sterke, samenhangende sociale infrastructuur in de stad.

Dit beleidsplan is een directe uitwerking van het Plan Gezond en Actief Culemborg en een reactie op de landelijke beleidsinitiatieven, zoals de Brede SPUK-regeling, die het versterken van de sociale basis als voorwaarde stelt voor het ontvangen van middelen. Het plan zet in op het terugdringen van gezondheidsverschillen, het bevorderen van een gezonde leefstijl en het verbeteren van het welzijn van de Culemborgse inwoners, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen.

Gezondheid wordt breed opgevat, niet alleen als de afwezigheid van ziekte, maar als het vermogen om actief deel te nemen aan de samenleving, zich aan te passen en regie te voeren over het eigen leven. Factoren zoals eenzaamheid, huisvesting, werkloosheid, problemen met rondkomen, opleidingsniveau en sociale veiligheid beïnvloeden de gezondheid en het welzijn van inwoners. Het versterken van de sociale basis, de netwerken en de voorzieningen waar mensen wonen en elkaar ontmoeten, speelt een sleutelrol in het voorkomen van problemen en het bevorderen van een gezonde, veilige samenleving.

Dit beleidsplan vormt een concrete stap richting een samenhangende en integrale aanpak voor de versterking van de sociale basis in Culemborg. Het sluit aan bij bestaande initiatieven en biedt de gemeente de kans om samen met partners en inwoners te werken aan een duurzame, toekomstbestendige sociale infrastructuur.

1.2. Totstandkoming

Dit beleidsplan is opgesteld in nauwe samenwerking met zowel interne als externe partners. Het team Maatschappelijke Opgaven Culemborg heeft actief meegedacht, en er is advies gevraagd bij het Sociaal Team Culemborg, ElkWelzijn, de wijkmanager en de Adviesraad Sociaal Domein Inclusief.

1.3. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we dieper in op de visie en de doelen die we nastreven. In hoofdstuk 3 geven we op hoofdlijnen aan wat we daarvoor gaan doen. In hoofdstuk 4 worden kort de financiën besproken en hoofdstuk 5 geven we aan hoe we de doelen monitoren en hoe we hierop sturen.

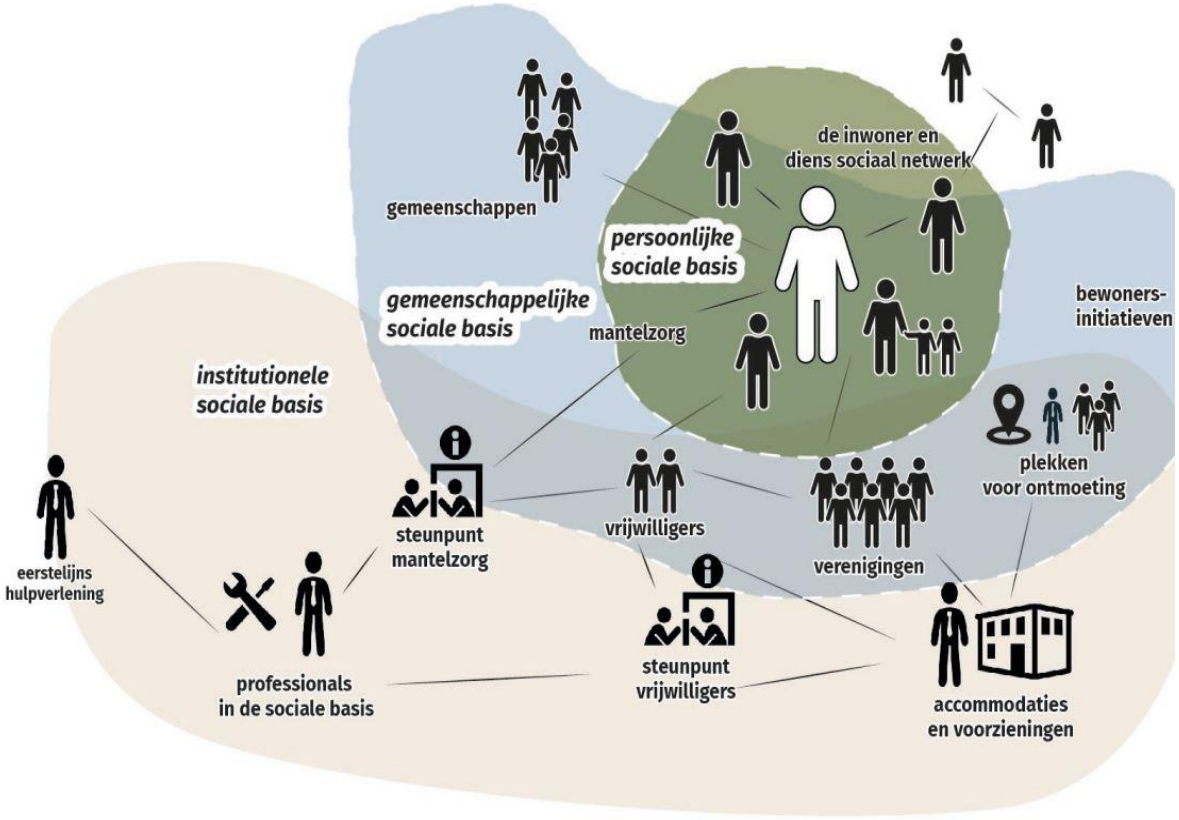
2 Wat willen we bereiken? Visie en doelen

In dit hoofdstuk schetsen we allereerst onze visie op de sociale basis. Op basis van deze visie, de ambitie en lange termijn doelen uit de Koers Sociaal Domein en de actuele opgaven formuleren we concrete doelen.

2.1. Visie op de sociale basis

Wat is de sociale basis
De sociale basis is een concept dat veel wordt benoemd tegenwoordig, echter bestaat er geen eenduidige definitie van. De sociale basis omvat vele verschillende onderwerpen en actoren en raakt veel verschillende beleidsvelden. In het deelbeleidsplan Sociale Basis: levendige wijkcentra in Oost en West, en in de Visie Sociaal Domein wordt de Culemborgse blik op de sociale basis ook beschreven.
De gemeente Culemborg hanteert de definitie beschreven door Movisie:

"De sociale basis is het geheel van informele sociale verbanden (buurten, groepen, verenigingen, netwerken, gezinnen), aangevuld en ondersteund vanuit lokale overheden, organisaties en voorzieningen."

Bron: De Sociale Basis Versterken, Investeren In De Toekomst, Movisie en Verwey Jonkers- Instituut, 2023

Mensen voelen zich het sterkst verbonden met degenen die dicht bij hen staan: partner, kinderen, ouders, vrienden en (directe) buren. Dit noemen we de 'persoonlijke sociale basis'. Ook daarbuiten onderhouden mensen contacten met elkaar, in de cirkel die we ook wel de 'gemeenschappelijke sociale basis' noemen. Hieronder vallen de contacten die we onderhouden met onze collega's op het werk, mensen van de (sport-) vereniging en buurtgenoten die we uit het wijkcentrum kennen. Deze mensen behoren in eerste instantie vaak niet tot onze intimi, maar kunnen dat op den duur wel worden. In dat geval vindt er dus een verschuiving plaats van de gemeenschappelijke naar de persoonlijke sociale basis.

Rondom de kring van onze persoonlijke en gemeenschappelijke sociale basis bevindt zich nog een derde cirkel: die van de institutionele sociale basis. In deze cirkel bevinden zich de instituties die we nodig hebben voor ons dagelijks functioneren en het meedoen in de samenleving, zoals eerstelijns (para-) medische zorg, Sociaal Teams en voorzieningen voor werk -en inkomensondersteuning. Deze instituties vormen een vangnet voor situaties die we niet in de beslotenheid van ons eigen netwerk op kunnen lossen.

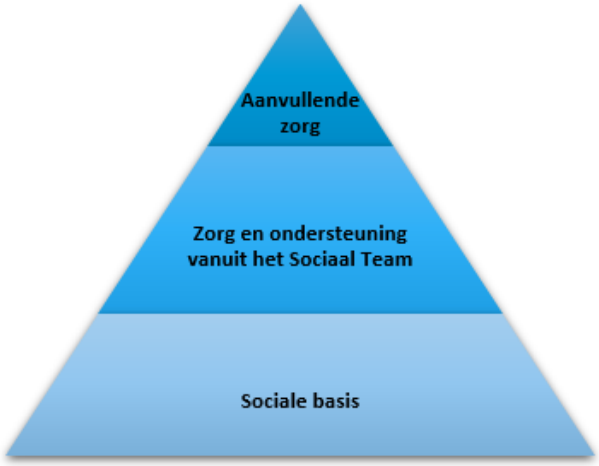
Visie op de sociale basis in Culemborg
Culemborg is een veelzijdige en kleurrijke stad. Een stad met initiatief en een stad waar inwoners voor elkaar klaar staan. In de stadvisie voor het Culemborg van 2040 staat beschreven "

> *"Culemborg in 2040. (…) Je hebt een groot hart, daardoor voelen zoveel mensen vanuit allerlei windstreken zich bij je thuis. Met alle verschillen vind je onderlinge verbondenheid en meedoen een groot goed. Mensen leven niet langs elkaar heen maar zijn, met al hun verschillen, verbonden met elkaar en kunnen meedoen in jouw stad. Jong en oud, van welke afkomst dan ook, zelfstandig of kwetsbaar, voor iedereen is er een plek en is er onderlinge verbinding. Verbonden met elkaar binnen jouw stad en met de rest van de wereld.*
>
> *Zij die kwetsbaar zijn, worden ondersteund. Want ook dat doe jij al honderden jaren. Door de buren, door vrijwilligers en door sterke maatschappelijke organisaties. Veel inwoners zijn aangesloten bij verenigingen en initiatieven. Verbanden die je al jaren maken tot wat je bent, maar ook nieuwe initiatieven en groepjes Culemborgers die kleur aan je geven. Je bruist aan alle kanten van de energie, dankzij al die Culemborgse vrijwilligers."* (uit: Stadsvisie Culemborg, 2021)

Deze visie vormt, samen met de Visie Sociaal Domein Culemborg, het fundament onder hoe wij kijken naar de sociale basis in onze stad.

De sociale basis bestaat uit drie sferen die allemaal naar voren komen in het beleidsplan sociale basis. Echter, in lijn met de Visie Sociaal Domein Culemborg, wordt er nadrukkelijk de focus gelegd op het versterken van de gemeenschappelijke sociale basis. Deze sfeer, waarin mensen elkaar ontmoeten via verenigingen, buurtinitiatieven en informele netwerken, biedt het meeste potentieel voor preventie, ontmoeting en samenredzaamheid. De focus ligt op deze sfeer zonder de persoonlijke en institutionele sfeer uit het oog te verliezen.

Wij beelden het sociaal domein uit als de piramide die hiernaast is afgebeeld. Het sociaal domein bestaat uit: sociale basis, het sociaal team en aanvullende (tweedelijns) zorg.

In dit beleidsplan ligt de focus op de grote onderste laag van de piramide; de sociale basis.

“De sociale basis betreft het sociale netwerk rondom een inwoner, persoonlijke relaties, het verenigingsleven, onderwijs, huisartsen, Jeugdgezondheidszorg en welzijnswerk. Dit is het fundament van de samenleving en daarmee ook van het sociaal domein. Inwoners vinden zoveel als mogelijk hulp en ondersteuning in de sociale basis”.

De Sociale Basis is er altijd

De sociale basis is er altijd. Het is geen bezit van de gemeente, maar leeft in de onderlinge relaties tussen mensen. Het is de optelsom van de bereidheid van inwoners om naar elkaar om te zien, om in verbondenheid samen te leven, ongeacht achtergrond, leeftijd of levensfase. Verweij en Jonker noemen dit de intrinsieke waarde die ten grondslag ligt aan de sociale basis, een waarde die niet maakbaar is, maar wel iets om te koesteren.

Het feit dat de sociale basis er altijd is betekent niet dat er geen ondersteuning nodig is. In een tijd van individualisering, digitalisering en personeelstekorten is het belangrijk om te blijven investeren in de menselijke maat en de kracht van de stad en de gemeenschappen. Zoals vermeld in de Visie Sociaal Domein willen we in Culemborg een stevige sociale basis met een eigen dynamiek.

De sociale basis is geen vervanger voor de formele zorg- en hulpverlening en geen systeemoplossing. De verwachting leeft dat het versterken van de sociale basis er voor zorgt dat de zorg- en hulpvragen afnemen, dit is niet een aanname die vanzelfsprekend is. Investeren in gezondheid en de sociale basis kan het individueel welbevinden wel bevorderen, waardoor er wellicht minder beroep wordt gedaan op de zorg.

De sociale basis is er altijd en in elke gemeenschap is dit zichtbaar. Wel moet er rekening gehouden worden met diversiteit en culturele achtergrond bij de sociale basis. De vraag voor de sociale basis, en wat werkt vanuit de sociale basis voor de een is niet direct toepasbaar op een ander. Culemborg heeft inwoners met vele culturele achtergronden, dit moet ook zichtbaar zijn in de sociale basis.

Continuïteit
Een sterke sociale basis vraagt om continuïteit. Mensen moeten elkaar kunnen kennen, vertrouwen en ontmoeten. Dat vraagt om vaste gezichten in de wijk, toegankelijke voorzieningen, ontmoetingsplekken, laagdrempelige ondersteuning en een herkenbare infrastructuur en traditie. De sociale basis functioneert niet zonder accommodaties, zonder gemeenschappen, zonder professionals en zonder partnerschap met de gemeente. Betaalde krachten en organisaties zijn geen luxe maar een voorwaarde om dit netwerk te ondersteunen en te verstevigen.
De gemeente is daarin partner, niet eigenaar. Wij stellen ons op als bondgenoot van de samenleving, met respect voor het eigenaarschap van gemeenschappen. We erkennen dat de kracht van gemeenschappen verschilt en dat maatwerk, ondersteuning, financiering en waardering nodig zijn. Alleen dan kunnen informele verbanden, vrijwilligersinitiatieven, buurtnetwerken en verenigingen zich blijven ontwikkelen. Daarbij moet ook worden erkend dat de gemeentelijke invloed op de sociale basis zijn grenzen heeft. Veel ligt in de informele sferen en bij de gemeenschap zelf.

Bestaanszekerheid
We zijn ons er ook van bewust dat mensen pas écht kunnen meedoen als er sprake is van bestaanszekerheid. Wie leeft met financiële problemen of constante onzekerheid, mist ruimte voor ontmoeting of inzet voor de ander. Een sterke sociale basis begint bij bestaansgrond.

Geen beleidsinstrument
De sociale basis is geen beleidsinstrument. Het is geen middel om gemeentelijke doelen te behalen, maar een doel op zich. Het is van waarde om wie mensen zijn en hoe ze met elkaar samenleven. Het draagt bij aan menselijke waardigheid, welzijn en gemeenschapszin. Gemeenschappen vormen zich op uiteenlopende manieren en rond verschillende waarden. Wij zijn daarin niet normatief. We ondersteunen initiatieven op basis van hun maatschappelijke meerwaarde, niet op basis van voorkeuren of vorm.
De verbondenheid tussen inwoners bepaalt de sfeer in de stad. Het zorgt ervoor dat Culemborg bruisend, zorgzaam en veerkrachtig blijft. Dat niemand alleen hoeft te staan. Dat is de waarde van de sociale basis

Welzijnspartners
De welzijnspartners hebben een belangrijke rol in het versterken van de persoonlijke en gemeenschappelijke sociale basis. Het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers is hier een mooi voorbeeld van. Daarnaast zijn het ook verbinders binnen wijken en hebben een signalerende functie. Via wijkgericht werken en de samenwerking met bewoners kan er worden gewerkt aan verbinding en aan het versterken van de leefomgeving. De welzijnspartners kunnen samenwerking aangaan over beleidsterreinen heen- zoals sport, cultuur, jeugd, ouderen en bestaanszekerheid. Kortom, binnen de sociale basis hebben de welzijnspartners een grote rol en zijn een belangrijke partner van de gemeente.

2.2. Hoofddoelen Koers Sociaal Domein

In de Koers Sociaal Domein 'Samen leven: met elkaar en voor elkaar' (mei 2024) zijn onze hoofddoelen voor het sociaal domein opgenomen. In relatie tot de sociale basis zijn de volgende ambities en doelen uit de Koers Sociaal Domein richtinggevend.

In Culemborg kan iedereen meedoen, ongeacht leeftijd, beperking, culturele achtergrond, of financiële mogelijkheden. Meedoen is namelijk niet alleen leuk, maar ook goed voor de sociale verbindingen, gezondheid en welzijn. Culemborgers ontmoeten elkaar in buurten, (sport-) verenigingen en bij culturele activiteiten. Culemborg is ook een stad waar we omzien naar elkaar. Mantelzorgers, buren, vrijwilligers en verenigingen geven elkaar steun. Daarnaast willen we als gemeente naast onze inwoners staan en zorgen we waar nodig voor aanvullende hulp of professionele zorg.

Sociale verbinding	Omzien naar elkaar	Meedoen & zelfredzaamheid
Meer inwoners ontmoeten elkaar en voelen zich verbonden. En minder inwoners ervaren eenzaamheid.	Meer inwoners zetten zich in voor elkaar en voor de directe leefomgeving.	Meer inwoners kunnen meedoen in de samenleving. En zo veel mogelijk inwoners wonen zo lang mogelijk thuis, zo nodig met ondersteuning.

2.3. Huidige opgaven en actuele ontwikkelingen

Veranderende zorgvraag
Culemborg heeft momenteel zo'n 30.000 inwoners. Op dit moment is ongeveer 20% van de Culemborgers 65 jaar of ouder. De bevolkingsprognose van het CBS laat zien dat dit percentage verder zal stijgen, dit is een algemene trend die we zien in Nederland. In de prognose van het CBS is te zien dat de verwachtte leeftijdsopbouw in Culemborg gaat veranderen. Het percentage jongeren blijft volgens deze prognose gelijk. Het percentage ouderen stijgt van de huidige 20% naar 26% in 2040. Het aandeel volwassenen daalt van de huidige 58% naar 52% in 2040. Dit laat de landelijke trend zien dat er steeds meer ouderen zullen zijn, die langer thuis blijven wonen en meer zorg behoeven. Ouder worden gaat gepaard met chronische ziektes en aandoeningen, zoals COPD, artrose en (vooral) dementie. Als gevolg hiervan wordt de vraag naar ondersteuning de komende jaren complexer.

Bevolkingsprognose Culemborg (CBS)

Jaar	Totaal	0-20 jaar	20-65 jaar	65 jaar of ouder
2023	29,5	6,6 (22%)	17,1 (58%)	5,9 (20%)
2025	30	6,5 (22%)	17,2 (57%)	6,2 (21%)
2030	31	6,6 (21%)	17,1 (55%)	7,2 (23%)
2035	32	6,9 (22%)	17 (53%)	8,1 (25%)
2040	32,9	7,3 (22%)	17 (52%)	8,6 (26%)
2045	33,3	7,5 (23%)	17,3 (52%)	8,6 (26%)
2050	33,7	7,5 (22%)	17,6 (52%)	8,5 (25%)

Bron: CBS, Regionale prognose 2023-2050; bevolking, intervallen, regio-indeling 2021

Naast de vergrijzing zien we ook dat steeds meer mensen een stapeling van problemen hebben. Denk hierbij aan o.a. psychiatrische en psychosociale problematiek, lichte verstandelijke beperking, verslaving, schulden, eenzaamheid. In oktober 2021 meldde het Sociaal Cultureel Planbureau dat 27% van de Nederlanders kampt met en stapeling van problemen.

Ook zien we een ambulantisering in de zorg. Vanuit de samenleving en de overheid bestaat de wens om zo lang als mogelijk zelfstandig thuis te blijven wonen (met ondersteuning. Hierbij is een goed netwerk, laagdrempelig ondersteuningsaanbod en zinvolle dagbesteding van groot belang.

Personeelstekorten
De vergrijzing is een Nederland een grote opgave. Naast de groeiende zorgvraag zien we een daling van de potentieel inzetbare inwoners van 20-64 jaar. Er zijn al personeelstekorten bij zorginstellingen en welzijnsorganisaties, het beeld is dat deze trend doorzet. Dit zorgt voor een extra druk op de zorg en daardoor zal een goed netwerk essentieel zijn.
Ook zien we druk op de mantelzorgers. 42% van de respondenten van de belevingsmonitor 2024 verleent mantelzorg, dat is iets meer dan eerdere jaren. Daarnaast zien we uit de belevingsmonitor dat de hulp aan buren is afgenomen (50%).

Positieve gezondheid en normaliseren
De druk op de zorg neemt toe. Mensen vertrouwen erop dat de zorg beschikbaar is, maar deze toegankelijkheid staat onder druk. Er is een afname in het mantelzorgpotentieel en meer overbelaste mantelzorgers. Dit leidt tot een grotere druk op de formele zorg.

Het is van belang om te werken vanuit een gedachte van positieve gezondheid. Niet de ziekte moet centraal komen te staan maar wat de persoon nog wel kan. Daarnaast moeten we realiseren dat er in het leven soms tegenslagen zijn, en dat betekent niet gelijk dat daar zware zorg op hoeft worden ingezet (normaliseren). Uitdagingen en tegenslagen komt iedereen tegen, en deze zorgen voor veerkracht. Niet elke tegenslag hoeft te worden opgelost met professionele begeleiding. Oplossing kunnen gezocht worden in de eigen omgeving.

De beweging richting een behulpzame en een vitale samenleving moet worden gemaakt. Ondersteuning vanuit het netwerk en problemen kunnen opvangen in de samenleving (waar nodig ondersteund vanuit een professional) kan zorgen voor een verlichting van de druk op de zorg.

Toename aantal nieuwkomers
Ook het aantal nieuwkomers in Culemborg neemt de komende jaren toe. Een groot deel van hen komt terecht in sociale huurwoningen, voornamelijk in Culemborg-Oost. Bij deze mensen is het van belang om te investeren in taalvaardigheid, onderlinge binding en zelfredzaamheid en toeleiding naar (vrijwilligers-) werk.

Afname budgetten voor maatschappelijke taken
Gemeenten worden via het gemeentefonds gecompenseerd voor de uitvoering van hun maatschappelijke taken. De bijdragen uit het gemeentefonds staan echter onder druk, terwijl de opgaven voor gemeenten juist groter worden. Dat leidt ertoe dat bewoners vaker beroep op elkaar moeten doen in plaats van op de gemeente.

Maatschappelijke ontwikkelingen (eenzaamheid en mentale problemen)
De samenleving is de afgelopen jaren sterk in beweging geweest door uiteenlopende ontwikkelingen. Zo zijn de energieprijzen en de kosten voor huur en levensonderhoud fors gestegen. Daarnaast is het aantal vluchtelingen dat in onze gemeente onderdak zoekt toegenomen. Ook de vergrijzing zorgt voor extra druk, onder andere door personeelstekorten. Tegelijkertijd is het steeds lastiger om vrijwilligers te vinden die zich langdurig willen inzetten voor complexe maatschappelijke vraagstukken. Internationale conflicten, zoals de oorlog in Oekraïne en die in het Midden-Oosten, laten eveneens hun sporen na in de samenleving. De coronacrises heeft impact gehad om de mentale gezondheid van inwoners. De woningmarkt blijft bovendien zwaar onder druk staan: ouderen blijven langer zelfstandig wonen, terwijl jongeren door de schaarste en hoge prijzen moeilijk aan passende woonruimte komen.

Al deze ontwikkelingen hebben zijn weerslag op de samenleving. Eenzaamheid en mentale problemen ontstaan. Eenzaamheid scoort met een 8,3 in Culemborg vrij hoog. Daarnaast zijn ontwikkelingen rondom kosten van de boodschappen en huisvesting problemen die stress opleveren wat effect heeft op de gezondheid. Ook zien we een grotere mate van individualisering terwijl we de beweging willen maken naar samenredzaamheid. In dit alles is een sterke sociale basis van groot belang. Uit de belevingsmonitor van 2024 scoort de sociale samenhang in de gemeente Culemborg gemiddeld een 5,9, dit is lager dan eerdere jaren. Vergeleken met voorgaande jaren is vooral de feitelijke inzet voor de buurt gedaald samen met de sociale cohesie.

Landelijke zorgakkoorden: IZA (2022), WOZO (2022) en GALA (2023) HAJ (2023)
De vergrijzing van de bevolking in Nederland vertaalt zich in verschillende opgaven die op de gemeente Culemborg afkomen. Bij ongewijzigd beleid wordt de zorg in Nederland onbetaalbaar en er is (nu al) te weinig personeel om het werk te doen. Daarom zijn er verschillende landelijke akkoorden afgesloten: het Integraal Zorgakkoord (IZA), het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO). Deze akkoorden moeten in samenhang zorgen voor een toekomstbestendige zorg. Al deze akkoorden gaan uit van een versterking van de sociale basis, zodat de zelfredzaamheid en samenredzaamheid versterkt wordt. En zodat lichtere hulpverlening zwaardere hulpverlening kan voorkomen. Dit laatste vergt ook meer verbinding en samenwerking tussen het Sociaal Domein en de zorg.
Tussen 2023 en 2028 wordt met de Hervormingsagenda Jeugd (HAJ) gewerkt aan een brede maatschappelijke aanpak om de kwaliteit en beschikbaarheid van passende jeugdhulp voor kinderen en gezinnen structureel te verbeteren en het jeugdstelsel op de lange termijn houdbaar te maken. Preventie speelt hierbij een centrale rol. De oplossing voor de grote vraag naar jeugdhulp ligt vooral in de systemen buiten de jeugdzorg: in het gezin, op school, en in de samenleving.

Conclusie
Bovenstaande ontwikkelingen en opgave geven weer hoeveel factoren allemaal invloed hebben op de sociale basis. De sociale basis raakt veel binnen de samenleving en is niet altijd maakbaar of stuurbaar. Wel proberen we in te zetten op een sterke sociale basis in Culemborg, als gemeente is de reikwijdte daarin niet onbeperkt maar kunnen we wel faciliteren en ondersteunen.

2.4. Concrete doelen

In de Visie Sociaal Domein is het maatschappelijk effect beschreven wat we vanuit de sociale basis willen bereiken "**Inwoners voelen zich in het gewone leven gezien, gehoord en gesteund door hun sociale netwerk, leraren, sportcoaches, buren en betrokken professionals (o.a welzijnswerkers, jeugdgezondheidszorg).**"
Aan de hand van bovenstaand gewenst maatschappelijk effect, gebaseerd op onze hoofdoelen uit de Koers Sociaal Domein en de huidige opgaven en actuele ontwikkelingen, stellen we voor de komende vier jaar de volgende concrete doelen:

De doelen:

1. Meer inwoners ontmoeten elkaar en voelen zich verbonden
2. Minder inwoners voelen zich eenzaam
3. Meer inwoners hebben een ondersteunend netwerk
4. Meer inwoners zetten zich in voor elkaar en voor de directe leefomgeving
5. Meer inwoners en professionals handelen vanuit het besef dat tegenslag en afwijken van het gemiddelde erbij hoort en niet op voorhand hulp vergt

3 Wat gaan we daarvoor doen?

Persoonlijke sociale basis:
Moreel appél. Ook bewoners moeten zich ervan bewust zijn dat tegenslag bij het leven hoort (normaliseren). Zorg is niet altijd voorhanden en de eerste oplossing. Er is een eigen verantwoordelijkheid voor het opbouwen en onderhouden van een netwerk. Via een artikelenreeks in de krant worden de inwoners geïnformeerd over de sociale basis, normaliseren en samenredzaamheid.

Gemeenschappelijke sociale basis:
***Netwerk(en) van inwoners*.** We zien het belang van persoonlijke steunfiguren. Bij het ontbreken daarvan ondersteunen we bij het herstellen van dit contact. Ook zetten we in op het faciliteren van een netwerk van inwoners met en zonder ervaringskennis die elkaar ondersteunen. Denk aan het organiseren van een training door ouders over hoe je een positief rolmodel kan zijn voor opgroeiende kinderen, over normaliseren en hoe je de vicieuze cirkel van intergenerationele overdracht kan doorbreken. En het faciliteren van netwerken van ouderen of inwoners met een psychische kwetsbaarheid.

***Verenigingsleven*.** We erkennen het belang en intrinsieke waarde van het bestaan van verenigingen. We vragen hen waar mogelijk zich te committeren aan onze doelen en wat ze daarbij nodig hebben. We informeren verenigingen over de mogelijkheden binnen het Sociaal Domein (preventief aanbod, Sociaal Team) en voeren het gesprek over wat we verstaan onder de sociale basis, normaliseren. Hoe kunnen verenigingen hun signalerende rol nog beter uitvoeren en hoe kunnen ze bijdragen aan normaliseren?

***Gemeenschapsvorming*.** We vragen bestaande gemeenschappen wat zij nodig hebben om te versterken, waardoor inwoners binnen gemeenschappen elkaar meer kunnen steunen. We werken aan gemeenschapsvorming waar deze niet vanzelf ontstaan. We maken daarbij bijvoorbeeld gebruik van lokale sleutelfiguren als bruggenbouwer tussen gemeente, professionals en gemeenschappen. Denk hierbij ook aan het versterken van community building en wijkcoachwerk en inzet vanuit de wijkteams.

Netwerken versterken. We faciliteren netwerken van inwoners met en zonder ervaringskennis (bijv. buurtgezinnen, maatjesprojecten). Ondersteun bestaande gemeenschappen met procesbegeleiding en aandacht voor de specifieke context (inclusie, verjonging, diversiteit).

Buurtverbinders. Verder inzetten op het gebruik van sleutelfiguren als aanjagers van ontmoeting in de wijken.

Buurtinitiatieven. We faciliteren en subsidiëren buurtinitiatieven die verbinding en ontmoeting stimuleren, sociale samenhang in de buurt bevorderen, zelfredzaamheid van inwoners stimuleren, isolement voorkomen of deelname aan het maatschappelijk leven bevorderen.

Levendige wijkcentra. We werken aan levendige wijkcentra in Oost en West.

Gezond- en Actief Culemborg. Door het werken aan de doelen gesteld vanuit Gezond en Actief Culemborg wordt actief bijgedragen aan het versterken van de sociale basis.

Traditievorming. Tradities zijn belangrijk in het vormen van gemeenschappen. Plekken/activiteiten waar mensen elkaar terloops tegen komen en ontmoeting stimuleren. Jaarlijks terugkerende evenementen of activiteiten stimuleren ontmoeting. In zowel ons cultureel als sociaal aanbod houden we rekening met traditievorming en de belangen hiervan.

Institutionele sociale basis:
Werken vanuit een gedeelde visie van normaliseren, netwerkversterking en een systemische blik.
Alle partners in de sociale basis (verenigingen, onderwijs, JGZ, welzijn, huisartsen) zijn doordrongen van het belang van normaliseren, netwerkversterking en een systemische contextgerichte benadering. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van de expertise van het sociaal werk.

Opleiding professionals. Het Sociaal Team opleiden en trainen in de gedachten normaliseren en het versterken van de sociale basis.

De institutionele sociale basis versterkt waar nodig de persoonlijke en de gemeenschappelijke sociale basis. De institutionele sociale basis wordt onder andere ingezet voor gemeenschapsondersteuning, aanwezig zijn in wijken, verbinden met verenigingsleven. Ook de inzet van ervaringsdeskundigen is belangrijk: zij brengen herkenning, vertrouwen en praktische wijsheid in, en kunnen bruggen slaan tussen inwoners en formele ondersteuning. Door hun ervaring dragen zij bij aan het versterken van netwerken, het bespreekbaar maken van kwetsbaarheid en het voorkomen van escalatie van problemen.

Versterken van mantelzorgondersteuning en respijtzorg.
We hebben aandacht voor en ondersteunen mantelzorgers, onder andere door het leveren van respijtzorg.

Vrijwilligerswaardering. We erkennen en waarderen het werk van vrijwilligers en de inzet die ze plegen voor Culemborg en de inwoners. We ondersteunen bij de erkenning van vrijwilligers en de werving van nieuwe aanwas.

Welzijn op recept en leefstijlspreekuur. Verwijzing naar welzijnsactiviteiten in de buurt vergroot de verbinding met de gemeenschap en versterkt informele netwerken.

Wijkgericht werken. Fysieke aanwezigheid van professionals in de wijk, vergroot zichtbaarheid. Faciliteer ontmoetingen op buurtniveau.

Ondersteunen (sport)verenigingen. *(*Sport)verenigingen hebben een rol die verder gaat dan slechts het sportaanbod. Het zijn plekken van ontmoeting en kunnen een signalerende en pedagogische rol hebben. Om de verenigingen hier in te ondersteunen wordt onderzocht of er mogelijk trainingen kunnen worden gegeven aan vrijwilligers die met kwetsbare groepen werken, of een koppeling te maken met een maatschappelijk/jongerenwerker.

Vergroot kennis over bestaand aanbod. Inwoners moeten organisaties weten te vinden en organisaties onderling moeten elkaar weten te vinden. Als de kenbaarheid er is is de stap richting een organisatie kleiner. We zetten in op het vergrote van de kennis over het Culemborgse aanbod van sport, cultuur, welzijn en ontmoeting.

Subsidieproces. Onderzoeken of de mogelijkheid er is om te gaan naar een meerjarige subsidieregeling, zodat partijen niet elk jaar 'dezelfde' aanvraag hoeven te doen en de administratieve lasten van beschikkingen en verantwoordingen ook afnemen.

Inspireren. Gebruik inspirerende voorbeelden en best practices (zoals Odensehuis, Bolderburen, Buurtgezinnen) om te laten zien wat werkt

Stationskwartier. Bij de bouw van de nieuwe wijk wordt niet alleen gekeken naar de ruimtelijke uitdagingen voor ontmoetingen maar ook de sociale vraagstukken. Hierbij worden gelijk de juiste partijen betrokken om vanaf het begin ontmoeting en sociale cohesie te bevorderen en aan te jagen.

Preventie gericht op kwetsbaarheid. De institutionele sociale basis heeft een belangrijk preventie rol in het signaleren van kwetsbaarheid bij inwoners. Door vroegtijdig te signaleren en ondersteunen willen we voorkomen dat kwetsbaarheid uitgroeit tot zware problematiek. We gaan met partijen in de sociale basis bekijken of we focus moeten verleggen, waardoor we kwetsbare inwoners specifieker aandacht kunnen geven.

Laagdrempelige en vrij toegankelijke voorzieningen. Voorzieningen zoals kindwerk, jongerenwerk, maatschappelijk werk, wijk-GGZ, het Alzheimercafé, buurtsportcoaches, buurtgezinnen en Schuldhulpmaatje zijn zichtbaar aanwezig in de wijk en op scholen, zodat inwoners hier laagdrempelig terecht kunnen.

4 Wat mag het kosten?

Het beleidsplan sociale basis schetst de koers en geeft een overzicht van de inzet voor de sociale basis in Culemborg. Voor de benodigde investeringen maken we gebruik van de bestaande eigen middelen die al zijn gereserveerd voor activiteiten binnen de sociale basis, aangevuld met tijdelijke extra middelen.

Veel acties om de sociale basis te versterken zijn al ondergebracht bij onze subsidiepartners en worden uitgevoerd binnen de bestaande subsidieafspraken. Daarnaast is er al budget gereserveerd voor de levendige wijkcentra in Oost en West.

De tijdelijke aanvullende middelen komen uit het landelijke programma GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord), waarbij specifiek geld beschikbaar is gesteld voor de versterking van de sociale basis, en uit IZA-middelen (Integraal Zorgakkoord), die gericht zijn op de regionale samenwerking rondom de sociale basis.
Onderstaand een overzicht van de voorzieningen met bijbehorende kosten die effect hebben op de sociale basis. Dit overzicht is ontleend aan de overzichtsplaten met huidige voorzieningen activiteiten sociaal domein (informatienotitie GZDGCB1917052/1917058) met de kosten zoals in 2025.

Opgroeien - Kansrijk opgroeien	
Programma Brede School Culemborg	Kosten BRC (GAC)
Kunst Educatie Culemborg (KEC)	70k
HUB Rivierenland	
Opgroeien - Goed in je vel	
MEE Vivenz - Schoolmaatschappelijk werk - Individuele begeleiding - Collectieve trainingen (o.a. SOVA-training en KIES-traject)	700k
ElkWelzijn: - Kind- en jongerenwerk (voorlichting, activiteiten en coaching) - Weerbaarheidstrainingen PO en VO (o.a. sociale media) - Autismecafé jongeren - Individuele jongeren coaching	

Gezondheid – Gezond leven	
Inzet Gezond en Actief Culemborg: - Passend beweegaanbod: combinatiefunctionarissen als buurtsportcoach, beweegcoach, verenigingsondersteuning/ clubkadercoach - Gezondheidsbevordering: terugdringen gezondheidsverschillen, bevorderen mentale gezondheid volwassenen/ouderen, ketenaanpak volwassen met overgewicht - Gezond opgroeien: ketenaanpak kansrijke start, mentale gezondheid, ketenaanpak kinderen met overgewicht, voorkomen middelengebruik - Vitaal ouder worden: Culemborg dementievriendelijk, ketenaanpak valpreventie, seniorenbeurs, ondersteuningsaanbod ouderen - Sterke sociale basis: Een tegen eenzaamheid, ketenaanpak Welzijn op recept, mantelzorgondersteuning	683K (470K brede SPUK + 213K eigen bijdrage BRC)

Samen leven & ondersteunen – Sociale verbinding	
Wijkcentra Bonvie, Salaamander en Bolderburen	Vastgoed, huur en beheer
ELkWelzijn – meedoen en ontmoeten: - Ondersteuning bewonersinitiatieven/buurtactiviteiten - Activiteiten in wijkcentra/ontmoetingsplekken - wijkcoaches	735k
Evenementensubsidies: - Culemborg en Oranje - Toffel Dagen - Deelname fruitcorso	
Stichting Arumbai	
Antidiscriminatie voorziening Vizier	
Regenboogagenda en Queeremborg	
Samen leven & ondersteunen – Omzien naar elkaar	
ElkWelzijn – Vrijwillig actief en Mantelzorg: - Bemiddeling informele zorg - Coördinatie vrijwilligers - Culemborg voor Elkaar - Mantelzorgondersteuning	320k
Subsidie stichting Present: koppelt vrijwilligers aan hulpvragen in de buurt	
Stichting Buurtgezinnen: koppelt gezinnen die steun kunnen gebruiken aan steungezinnen in de buurt	Kansrijk Opgroeien
Buurtinitiatieven	22k
Samen leven & ondersteunen – Meedoen & zelfredzaamheid	
Culemborg dementievriendelijk (GAC)	406k
Valpreventie (GAC)	
Odensehuis	
Alzheimer Café	
Seniorenbeurs	

ElkWelzijn: dagactiviteiten voor migrantenouderen	
ElkWelzijn: welzijnswerkers/wijkcoaches met aandachtsgebied ouderen	
Thuisbegeleiding (PGO)	
Sociaal Team Culemborg (MEE-Vivenz): maatschappelijk werkers en ouderenzorg	755k

Rondkomen – Grip op financiën	
Formulierenbrigade (getrainde vrijwilligers - coördinatie ElkWelzijn)	54k
Voorlichting en begeleiding bij geldzorgen door jongerenwerk (ElkWelzijn)	
Aanvullende regelingen en voorzieningen: - Uitvoering regelingen door ElkWelzijn - Volwassenenfonds Sport & Cultuur - Doe mee(r) regeling (ElkWelzijn-samenhang met ouderenbeleid) - Voedselvoorzieningen: Voedselbank, Voedselgroep, Hulpgroep laag inkomen - Doorverwijzen (via STC) naar diverse fondsen zoals stichting Elisabeth Weeshuisfonds - Geen eigen bijdrage Wmo-voorziening - Kwijtschelding gemeentelijke belastingen (via BSR)	125k
Jeugdfonds Sport en Cultuur	130 k
Stichting Leergeld West Betuwe	
Klesteo Kleding en speelgoedbank in Tiel (babypakketten)	

5 Hoe weten we of het goed gaat?

5.1. Monitoring van beleidsdoelen (beleidsindicatoren)

De beleidsdoelen die gemonitord worden op het vlak van ‘samen leven & ondersteunen zijn vastgesteld in de Koers Sociaal Domein.

	Sociale verbinding	**Omzien naar elkaar**	**Meedoen & zelfredzaamheid**
Maatschappelijk effect	Meer inwoners ontmoeten elkaar en voelen zich verbonden. En minder inwoners ervaren eenzaamheid.	Meer inwoners zetten zich in voor elkaar en voor de directe leefomgeving.	Meer inwoners kunnen meedoen in de samenleving. En zo veel mogelijk inwoners wonen zo lang mogelijk thuis, zo nodig met ondersteuning.
Beleids-indicatoren	• Sterk eenzaam (alle volw/ouderen) • Sterk eenzaam (65+) • Zelden/nooit contact met mensen of buren uit de straat • Regelmatig sociale contacten buitenshuis	• Mantelzorger • Zwaar belaste mantelzorgers • Vrijwilligerswerk • Er zijn genoeg mensen op wie ik kan terugvallen • Sociale cohesie • Feitelijke inzet voor de buurt	• Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo • Hulp bij het huishouden • Cliënten met begeleiding • Gebruik wijkverpleging • Huishoudens met voorzieningen (JW, PW en Wmo) • Zelfstandig wonend 70+ jaar • Zelfzorgend vermogen • Zelforganiserend

5.2. Monitoring van de uitvoering (uitvoeringsindicatoren)

Om te weten of onze inzet op de sociale basis ook daadwerkelijk effect heeft in de uitvoering, monitoren we niet alleen op beleidsresultaten, maar ook op het proces: wat gebeurt er in de praktijk, wie wordt bereikt en hoe ervaren inwoners en partners de ondersteuning? Daarbij maken we gebruik van uitvoeringsindicatoren die inzicht geven in de kwaliteit, reikwijdte en samenwerking binnen de uitvoering.

We kiezen voor indicatoren die uitvoerbaar en herkenbaar zijn voor onze partners, zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande bronnen en bruikbaar zijn in het gesprek over leren en verbeteren. De indicatoren sluiten aan bij de drie maatschappelijke doelen uit de Koers Sociaal Domein: sociale verbinding, omzien naar elkaar en meedoen & zelfredzaamheid.

De uitvoeringsindicatoren vormen de basis voor het maken van prestatieafspraken met zowel nieuwe initiatieven als bestaande (gesubsidieerde) partners. Bij het opstellen van deze indicatoren betrekken we de uitvoerende partijen actief. We kiezen voor indicatoren die betrouwbaar, herkenbaar en haalbaar zijn in de praktijk.

Beleidsdoel	Uitvoeringsindicatoren
Sociale verbinding	• Aantal inwoners dat deelneemt aan buurtactiviteiten (per wijk geregistreerd) • Aantal inwoners verwezen naar 'Welzijn op Recept'. • Aantal inwoners bereikt via initiatieven gericht op ontmoeting en verbinding. • Percentage deelnemers dat aangeeft zich (meer) verbonden te voelen na deelname aan activiteiten.
Omzien naar elkaar	• Aantal actieve vrijwilligers en buurtverbinders dat ondersteund wordt (coaching, training, vergoeding) (expert zorg). • Aantal mantelzorgers bereikt met aanbod zoals respijtzorg of cursussen. • Aantal signalen van overbelasting bij mantelzorgers. Aantal buurtinitiatieven waarin inwoners elkaar structureel ondersteunen.
Meedoen & zelfredzaamheid	• Aantal inwoners dat via informele netwerken of vrijwilligersorganisaties begeleiding ontvangt richting participatie. • Aantal inwoners dat zelfstandig verder kan na deelname aan een activiteit (zelfevaluatie of korte vragenlijst). • Aantal trainingen voor vrijwilligers en professionals gericht op zelfredzaamheid, normaliseren en inclusie. • Aantal samenwerkingen tussen formele en informele partijen gericht op het versterken van zelfredzaamheid en langer thuis wonen.

Tabel 1 - Voorbeeldindicatoren die gericht zijn op kwaliteit, reikwijdte en samenwerking

5.3. Proces van monitoren, leren, evalueren en bijsturen

De meest inspanningen uit het thema *(3)* Samenleven & Ondersteunen worden gemonitord via zowel beleids- als uitvoeringsindicatoren. De beleidsindicatoren geven zicht op maatschappelijke effecten en maken structureel deel uit van de reguliere P&C-cyclus (begroting, rapportages, jaarstukken). Daarmee houden we de gemeenteraad op de hoogte van de voortgang op hoofdlijnen.

Daarnaast worden uitvoeringsindicatoren gebruikt om inzicht te krijgen in hoe partners en gemeente samenwerken aan het versterken van de sociale basis. Deze indicatoren worden, waar relevant, betrokken bij de twee themarapportages die jaarlijks worden opgesteld binnen de Koers Sociaal Domein. Dat betekent dat ieder onderdeel uit de koers eens per drie jaar in een rapportage met de raad wordt gedeeld.